

ДО 80-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

УДК 94 (4)::355.3/904 (477) “194“

ГАЛИЦЬКИЙ ВИМІР ВОЛИНСЬКОГО ДОСВІДУ: УКРАЇНСЬКА НАРОДНА САМООБОРОНА ЯК ВИЯВ РОЗГОРТАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В РЕГІОНІ (друга половина 1943 р.)

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

*Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кафедра теорії та методики навчання,
пл. А. Міцкевича, 3, 76018, м. Івано-Франківськ, Україна
e-mail: drogobutsky@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.36.85-95
ORCID: 0000-0001-8718-9544*

Юрій ДОВГАН

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки,
вул. Шевченка, 57, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: yurii.dovhan@pnu.edu.ua
DOI: 10.15330/gal.36.84-95
ORCID: 0009-0006-4704-2365*

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра етнології і археології,
вул. Шевченка, 57, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: oksanca@meta.ua
DOI: 10.15330/gal.36.84-94
ORCID: 0000-0002-2929-1708*

Статтю присвячено аналізу еволюції концепції розбудови національних збройних сил у середовищі керівництва радикального націоналістичного крила вітчизняного руху Опору напередодні та упродовж нацистсько-радянського військового конфлікту 1941–1945 рр. Акцентується на взаємопов'язаності ідеї формування регулярного війська із втіленням ключових аспектів доктрини розвитку нації у трактуванні представників націоналістичного сегменту тодішнього вітчизняного політикуму.

Представлено етапність зміни ставлення до справи створення та діяльності великих військових формацій у колі центральної та регіональних керівних ланок Організації українських націоналістів (бандерівців). Загально окреслено процес протиборства між основними концепціями та векторами діяльності у означеній сфері, що презентувалися окремими особистостями та середовищами центрального рівня управління організацією.

Аналізується сукупність явищ окупаційної дійсності, що відіграли роль причин корегування провідом націоналістів радикального крила уявлень щодо розгортання збройної боротьби за державний суверенітет. При цьому акцентується на особливостях суспільно-політичного та соціально-економічного характеру, що характеризували не тільки регіональний, але й загальноукраїнський та світовий рівні.

Означено форми реалізації модернізованої воєнної доктрини представниками радикального націоналістичного крила вітчизняного руху Опору. При цьому окреслено регіональні особливості появи та функціонування збройних сил. Акцентується на причинах, що обумовили відсутність однотипного підходу до формування військових формацій у Галичині та Волині. Проаналізовано, в загальному, хід та хронологію процесу структурного реформування збройних структур націоналістичного сегменту руху

Опору з метою їхнього об'єднання у процесі боротьби за реалізацію визначальної складової національної ідеї у формі суверенної та соборної національної держави.

Ключові слова: державний суверенітет, збройні сили, рух Опору, Організація українських націоналістів, Українська повстанська армія, Українська народна самооборона, окупаційний режим.

Нагальність дослідження історії вітчизняних військових формувань обумовлюється обставинами дійсності, яку проживає суспільство у сьогоденні. Відзначимо, що належне розуміння процесів, які характеризували минуле національних мілітарних формацій, слід трактувати як один із вагомих чинників у протидії маніпуляціям в інформаційному полі, що ґрунтуються на спекуляціях із наративом періоду середини ХХ ст., а, зокрема, подіями пов'язаними із перебігом нацистсько-радянської війни (1941–1945 рр.) і еволюції національного руху Опору в протистоянні із гітлерівським та радянським окупаційними режимами.

Саме у цьому контексті особливий актуальності набуває належне висвітлення історії вітчизняних збройних формувань періоду Другої світової війни та післявоєнної дійсності. Означений блок знання минувшини слід розглядати як підвалину неупередженого та всебічного розуміння одного із визначальних етапів національної історії ХХ ст.

Важливою є актуалізація означеної проблематики у згаданому хронологічному періоді також і через намагання сфальсифікувати об'єктивне розуміння національно-визвольного руху Опору і, у наслідку, утвердити у суспільстві відверто неправдиві чи хибні наративи та ідеологічні кліше, які постали у надрах радянської пропаганди.

Метою представленого матеріалу є здійснення узагальнюючого дослідження комплексу причини та передумов, що ними було обумовлено розгортання та посилення саме збройної складової у боротьбі радикального націоналістичного крила вітчизняного визвольного руху за реалізацію національної ідеї. До завдань, вирішення яких передбачається окресленою метою, відноситься аналіз напрацьованого у середовищі керівництва радикального крила (революційного, бандерівського. – І. Д.) Організації Українських Націоналістів (ОУН (б)) теоретичного підґрунтя розбудови національних збройних сил напередодні гітлерівсько-радянського зіткнення у червні 1941 р., а також подальша видозміна уявлень про напрями та форми протистояння із нацистською та радянською окупаційними системами. Системний підхід до реалізації мети передбачає, окрім згаданого, виявлення особливостей розгортання активної збройної боротьби у формі Української Повстанської Армії (УПА) та Української Народної Самооборони (УНС) виходячи із регіональних умов і специфіки Волині та Галичини відповідно.

Проблематика постановня та еволюції військових формувань, створених за активної участі представників ОУН (б) у часі Другої світової війни висвітлюється в працях академічного характеру. У окремих із них ґрунтовно простежено практичну площину процесів розбудови збройних структур під егідою ОУН (б), а також вектори протистояння із агресорами¹. Зауважимо, що окремі з них мали за мету концептуально означити сутність та особливості явищ, пов'язаних із діяльністю націоналістичного крила національного руху Опору середини ХХ ст.²

Слід відзначити комплекс праць науково-популярного характеру, що постали, зокрема, у рамках функціонування проекту “ЛІКБЕЗ. Історичний фронт”. Серед змістовних колективних монографій є такі, що присвячено проблематиці як національно-визвольного руху загалом, так і справі розгортання збройного опору нацистській та радянській репресивним системам зусиллями функціонерів ОУН (б) зокрема³. Проте варто зауважити узагальнюючий характер вказа-

¹ Патриляк І. “Встань і борись! Слухай і вір...”: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). Львів : Часопис. 2012. 592 с.

² Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: історичні нариси / ред. С. В. Кульчицький. Київ : Ін-т історії України НАН України, Наукова думка. 2005. 495 с.

³ Патриляк І., В'ятрович В. Повернення на арену історії: український визвольний рух у роки Другої світової війни. Від рейхстагу до Івдовіми. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій / ред. Я. Примаченко. Харків : Клуб сімейного дозвілля, ПРАТ “Харківська книжкова фабрика “Тлобус””. 2017. С. 118–199; Патриляк І., Руккас А. Заручниця геополітики: українські землі напередодні та на початку Другої світової війни (1939–1941 р.). Від рейхстагу до Івдовіми ... С. 5–40; Примаченко Я., Майоров М. (2016). Україна та українці у Другій світовій війні. Поле битви – Україна. Від “володарів стени” до

них робіт. Головна мета авторських колективів полягала у формуванні серед читацької аудиторії належного розуміння історичного процесу в окресленому хронологічному періоді. Через це особливості та регіональна специфіка постанов збройних структур, зокрема УНС, записалися поза увагою.

Окремо слід окреслити особливості джерельної бази запропонованого матеріалу. У цьому контексті варто згадати опубліковані збірки документів, які мають як вітчизняне⁴, так і діаспорне походження. В останньому випадку акцент здійснювався на використанні текстів офіційного видання ОУН (б) “Ідея і Чин”, велику частину яких присвячено проблематиці саме збройної боротьби у процесі досягнення складових національної мети⁵.

Окремий блок джерельних матеріалів становлять опубліковані спогади сучасників. Використання згадок і свідчень, що вміщені на сторінках окремих із публікацій такого характеру⁶ уможлиблює детальніше представлення суспільно-політичного та соціально-економічного тла визначених темою процесів.

Діяльність ОУН (б) у царині розбудови національних військових структур напередодні нацистсько-радянського зіткнення (червень 1941 р.) відбувалася у контексті рішень ІІ (Надзвичайного) Великого Збору (НВЗ) (квітень 1941 р., м. Краків). У розділі “Військові постанови” на загальнотеоретичних засадах констатується, що “для здійснення своїх цілей ОУН (ОУН (б) – І. Д.) організує й вишколює власну військову силу”, до завдань якої першочергово відноситься “зорганізувати й перевести збройну боротьбу ... за перемогу Української Національної Революції й здобуття Української держави”⁷.

Придушення нацистськими структурами спроб розбудови національного війська у контексті державотворчих ініціатив ОУН (б) 30 червня 1941 р. змусило функціонерів радикального націоналістичного крила вдатися до зміни стратегії взаємодії із гітлерівською владою. Відповідні заходи мали місце як у Галичині, що із 1 серпня 1941 р. у вигляді окремої адміністративної одиниці (дистрикту) увійшла до складу “Генерал-губернаторства для окупованих польських земель”, так і в межах більшої частини загарбаної нацистами території України, де з 1 вересня 1941 р. постав Райхскомісаріат “Україна”.

Доречним буде констатувати, що саме реалії окупаційного режиму та перебіг гітлерівсько-радянської війни змусили керівництво ОУН (б) у 1942 р. визнати необхідність створення військових сил партизанського характеру, тобто Української Повстанської Армії (УПА), супроти існуючих у середовищі провідних діячів ОУН (б) поглядів.

У матеріалах пропагандистського характеру датованих 1944 роком, створення збройних сил відносилось до т. зв. третього етапу розвитку діяльності ОУН (б). Стверджувалося, що після періодів “творення ідей” та “конкретних актів” розпочався “перехід до ... великого масштабу боротьби: організування УПА”⁸. Схожі тези вміщено у частині “Політичні поста-

“кіборгів”. *Воєнна історія України від давнини до сьогодення* / упоряд. К. Галушко. Харків : Клуб сімейного дозвілля, ПРАТ “Харківська книжкова фабрика “Глобус””. 2016. С. 290–335.

⁴ *Літопис УПА. Нова серія* / В. Мороз, О. Вовк. Київ, Торонто : Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2008. Т. 12: *Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*. Кн. І. 797 с.; *Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів* / за ред. Я. Дашкевич, В. Кук. Львів ; Київ : Літературна агенція “Піраміда”, 2001. 556 с.

⁵ *Літопис УПА. Основна серія* / ред. Ю. Маївський, Є. Штендера. Торонто : Вид-во “Літопис УПА”, 1995. Т. 24. *Ідея і чин: Орган Проводу ОУН, 1942–1946. Передрук підпільного журналу*. 596 с.

⁶ Паньківський К. *Роки німецької окупації 1941–1944*. Вид. 2-ге. Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто: НТШ ім. Шевченка, 1983. Бібліотека українознавства. Т. 42. 477 с.; Яшан В. *Під брунатним чоботом. Німецька окупація Станиславщини в Другій світовій війні, 1941–1944*. Торонто : New Pathway Publishers Limited, 1989. 284 с.

⁷ Із постанови ІІ Великого збору ОУН у Кракові з програмою боротьби за незалежність України в умовах війни (квітень 1941 р., м. Краків). *Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів* / за ред. Я. Дашкевич, В. Кук. Львів ; Київ : Літературна агенція “Піраміда”, 2001. С. 11.

⁸ “Ратай”. Етапи Української Національної революції 1920–1944 рр. (Відділ пропаганди ВШВО ІІ, 15 травня 1944 р.) *Літопис УПА. Нова серія* / В. Мороз, О. Вовк. Київ : Торонто: Ін-т української

нови” рішення III НВЗ ОУН (б) (21–25 серпня 1943 р.). Констатувалося, зокрема, що “організована збройна й політична сила українського народу – це єдина гарантія успіхів на зовнішньому відтинку нашої боротьби”⁹.

Доречно вказати на існування в середовищі діячів Центрального Проводу (ЦП) ОУН (б) протилежних думок із приводу розгортання широкого фронту збройної протистояння. Так, Михайло Степаняк у протоколі допиту стверджував, що нагальність потреби організації військових сил із об’єднанням для цього зусиль всіх течій національно-визвольної гілки українського руху Опору обумовлювалася перспективою оволодіння територією України військами Робітничо-Селянської Червоної Армії (РСЧА). У цьому контексті збройне повстання проти більшовиків розглядалося як один із чинників тиску на союзників СРСР по антигітлерівській коаліції у справі підтримки ними ідеї незалежності України. Власне для здійснення цього виступу і потрібна була армія. Із метою реалізації окресленого бачення М. Степаняком пропонувалося створити Український Військовий Комітет, головне завдання якого полягало б у керівництві військовою стороною повстання. Проте, “політика організації (ОУН (б) – *І. Д.*) в питаннях збройної боротьби пішла по лінії, яка вже практично здійснювалася на Волині “Климом Савуром” (Дмитро Клячківський – *І. Д.*), як командиром УПА”¹⁰.

Зрештою трактування сформованих Д. Клячківським загонів УПА у представників ЦП ОУН (б) було достатньо критичним. Так, Олександр Луцький, даючи свідчення про здійснену ним інспекцію загонів УПА у межах Північно-Західних Українських Земель (ПЗУЗ) (Волинь та Полісся – *І. Д.*), констатував вагомі недоліки згаданих новопосталих збройних формувань (відсутність належного озброєння та технічного забезпечення, невідповідний рівень представників старшинської ланки тощо), наголосивши, що “серйозною помилкою “Клима Савура” стала організація діяльності і боротьби УПА на три фронти, тобто проти німців, проти частин ЧА і радянських партизанських загонів і проти польського націоналістичного підпілля”¹¹.

Отож варто підкреслити неоднозначне ставлення представників керівної ланки ОУН (б) до справи розгортання збройної боротьби партизанського характеру, а, також, об’єктивне трактування частиною з них викликів, що супроводжували процес виникнення та початків діяльності УПА. Проте зміцнення особистого впливу Романа Шухевича* на внутрішньо-організаційне становище дозволило йому подолати спротив противників** посилення військового протистояння та, як наслідок, продовжити заходи щодо розбудови збройних структур.

Кінцево означена лінія такої військової активності була визнана і закріплена в якості визначальної у ході проведення III-го НВЗ ОУН (б) (21–25 серпня 1943 р.; Козівський р-н, Тернопільська обл.). У його постановках констатувалося, окрім іншого, що “збройна сила

археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2008. Т. 12 : Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Кн. I. С. 160.

⁹ Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору Організації Українських Націоналістів, що відбувся в днях 21–25 серпня 1943 р. (Неповний текст). *Літопис УПА. Основна серія* / ред. Ю. Маївського, Є. Штендери. Торонто : Вид-во “Літопис УПА”, 1995. Т. 24. Ідея і чин: Орган Проводу ОУН, 1942–1946. Передрук підпільного журналу. С. 236, 237.

¹⁰ Витяг із протоколу допиту Степаняка М. Д. (від 25 серпня 1944 р.). *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. О. Ішук, С. Кокін. Київ ; Торонто: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2007. Т. 9 : Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. С. 86.

¹¹ Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 1–2 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. О. Ішук, С. Кокін. Київ ; Торонто. 2007. Т. 9. С. 334–335.

* 13 квітня 1943 р. Р. Шухевич очолив Бюро ЦП ОУН (б), ослабивши керівні позиції тодішнього голови ЦП Миколи Лебеда.

** Зокрема, М. Лебеда та М. Степаняка, які вважали, що активна протидія УПА РСЧА призведе до масових людських втрат.

українського народу – це основна передумова перемоги в його боротьбі за УССД¹². До слова, саме серпнем 1943 р. датується і листівка із текстом постанови III-го НВЗ ОУН (б) “За що бореться Українська Повстанча Армія” де вміщено стислий виклад програмових цілей збройної боротьби¹³.

Одним із результатів реалізації обраної ЦП ОУН (б) стратегії розбудови військової складової національно-визвольного руху слід вважати намагання розповсюдити існуючу на ПЗУЗ практику функціонування УПА в інших регіонах. У межах Галичини цей процес хронологічно припав на першу половину та середину 1943 р. Слід визнати, що представники як центральної так і низових ланок керівництва ОУН (б), у ході реалізації напрямних згаданого курсу, зуміли належним чином використати регіональні особливості тогочасної суспільно-політичної ситуації.

Відзначимо, що у мемуаристиці, поряд із визнанням “безоглядності та бруталності” гітлерівців у ставленні до населення окупованих територій, стверджується, що “наше положення (у адміністративно-територіальних межах дистрикту Галичина – *І. Д.*) було таки привілейоване, зокрема у порівнянні з Східною Україною”¹⁴. Водночас у 1943 р., із погіршенням суспільно-політичного становища нацистської держави загалом та військових невдач вермахту на східному театрі бойових дій, зокрема, розпочинається посилення тиску окупаційної влади на населення захоплених територій.

Одним із проявів цього процесу слід вважати збільшення розміру різноманітних стягнень із мирного населення. Для порівняння – у 1941 р. вимагалось 140 тис. т. збіжжя, а у 1942 р. – понад 400 тис. т. Рештки, які залишалися після здачі не можливо було реалізувати у вільному продажі – їх примусово заставляли збувати державним пунктам торгівлі тощо¹⁵. Супроти селян, які не виконували встановлені норми застосовувалися репресії (арешти, побиття тощо)¹⁶.

Стосовно рекрутування на роботи у III райх, то із 4 млн жителів Галичини за період із вересня 1941 р. по квітень 1943 р. на роботи виїхало більш ніж 300 тис. осіб із числа яких на долю українців припадало 80%¹⁷. Крім цього окупаційна влада посилила тиск на молодь краю примусово залучаючи юнаків і дівчат віком від 14 років до протиповітряної оборони тощо¹⁸.

Як наслідок, сучасники констатували, що “серед членів організації українських націоналістів обидвох груп і серед активніших громадян почала дозрівати думка про потребу не тільки пропагандивного, але й фізичного спротиву німцям”¹⁹. У офіційному виданні ЦП ОУН (б) за січень 1944 р. констатувалося: “1943 р. (...) посилив окупантський терор, але рівночасно він приніс активну самооборону Українського Народу (...) І саме з тією метою повстала Українська Повстанча Армія й Українська Народня Самооборона”²⁰.

¹² Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору Організації Українських Націоналістів, що відбувся в днях 21–25 серпня 1943 р. (Неповний текст). *Літопис УПА. Основна серія*. 1995. Т. 24. С. 236.

¹³ Постанова III Надзвичайного Великого Збору ОУН (б) “За що бореться Українська Повстанча Армія (УПА)” (серпень 1943 р.). *Літопис Нескореної України. Документи, матеріали, спогади* : в 2-х кн. / ред. Я. Лялька. Львів : Просвіта, 1993. Кн. I. С. 198–200.

¹⁴ Паньківський К. *Роки німецької окупації 1941–1944*. Вид. 2-ге. Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто : НТШ ім. Шевченка, 1983. Бібліотека українознавства. Т. 42. С. 12.

¹⁵ Там само. С. 194–195.

¹⁶ Вісті (не раніше 17 жовтня 1943 р.). *Літопис УПА. Нова серія* / В. Мороз, О. Вовк. Київ, Торонто: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2009. Т. 13. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Кн. II. С. 11.

¹⁷ Паньківський К. *Роки німецької окупації ...* С. 209.

¹⁸ Там само. С. 210, 212, 215.

¹⁹ Яшан В. *Під брунатним чоботом. Німецька окупація Станиславівщини в Другій світовій війні, 1941–1944*. Торонто : New Pathway Publishers Limited, 1989. С. 88.

²⁰ Український Народ! *Літопис УПА. Основна серія* / ред. Ю. Маївського, Є. Штендера. Торонто. 1995. Т. 24. С. 264.

У сучасних дослідженнях до першопричини постання Української Народної Самооборони (УНС) у Галичині також відносять потребу “захистити запілля визвольно-революційного руху в Карпатському регіоні від вторгнення загонів червоних партизанів С. Ковпака”²¹.

Рейд Сумського партизанського з’єднання, який одержав назву “Карпатського”, здійснювався у відповідності із оперативним планом бойових дій на час весни–літа 1943 р., розглянутим на засіданні Центрального Комітету (ЦК) Комуністичної Партії (більшовиків) України (КП(б)У) 7 квітня 1943 р. У рамках розгортання партизанського руху планувалося вивести окремі великі загоны у межі Волині та Галичини (тодішні Волинську, Львівську, Дрогобицьку, Станіславську області). Метою передислокації офіційно визначалися “організація місцевих партизанських формувань” і «спільні бойові та диверсійні дії на залізничних комунікаціях і нафтопромислах»²².

Чільні діячі ОУН (б) констатували, що “«визволителі» українського народу” в особі лідерів радянської влади “насилали на наші землі свої бандитські партизанські загоны, що під рекламою боротьби з німцями тільки й робили, що на свій лад грабили населення. Перед німецьким терором вони народу, взагалі, не хоронили, а своїми визначними зударами з німцями провокували цілево німецькі репресії на українські села”²³.

Володимир Яшан зазначив, що “українське підпілля вповні використало те замішання, яке викликав рейд Ковпака. Воно в тому часі за активізувалося, переорганізувалося і ще в часі походу червоного загону почало проявляти деяку діяльність в терені”²⁴. Визначальним проявом цієї активності стала організація військових підрозділів тактичного рівня. У хронікальних записках підпільників Тернопільщини не без патетики зазначалося, що “перед кожним українцем виринала одна думка – війська нам треба. Тим-то зайшла конечність творити збройні відділи Української Народної Самооборони”²⁵.

У цьому контексті варто навести думку Р. Шухевича “Тура”, котрий на засідання ЦП ОУН (б) восени 1944 р. стверджував, що рейд Сумського партизанського з’єднання в Галичині обумовив постання об’єктивних умов для розгортання саме збройного опору. Коментуючи дискусію із Василем Куком “Ле” він констатував, що “коли б друг Ле дораджував зробити це саме в Галичині, що на Волині, то були б програли, бо не було об’єктивних причин, а коли прийшов Ковпак, то ті умови заіснували і ми виграли”²⁶.

Отож варто відзначити, що ситуація з присутністю у регіоні радянського військового чинника та настрої, які були активовані цим фактором відіграли роль одного із поштовхів і водночас “прикриття” для організації підрозділів УНС. О. Луцький констатував, що не зважаючи на зафіксовані ним у ході інспектування недоліки, така форма спротиву як боротьба повстансько-партизанського характеру “для ОУН необхідна”, тому ним пропонувалося “поширити діяльність УПА також на Галичину”²⁷.

²¹ Примітки. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, М. Посівнич. Київ ; Торонто: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во “Літопис УПА”, Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2007. Т. 10 : Життя і боротьба “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали. С. 705.

²² Ковпак Сидір Артемович. *Подвигом ушавлені. Герої Радянського Союзу – партизани і підпільники України в роки Великої Вітчизняної війни* / упоряд. Василь Нем’ятий, В. Замлинський, П. Денисенко, Д. Григорович. Київ : Вид-во політичної літератури України, 1978. С. 30.

²³ Прокоп М. [Вировий В. В.]. Сталінсько-більшевицькі імперіалістичні намагання і наша відповідь. *Літопис УПА. Основна серія* / ред. Ю. Маївський, Є. Штендера. Торонто, 1995. Т. 24. С. 294.

²⁴ Яшан В. *Під брунатним чоботом ...* С. 190.

²⁵ Брикайло К. [Колос]. Хроніка сотні “Буйні” (1948 р.). *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. С. Волянюк. Київ ; Торонто, 2012. Т. 20. С. 392.

²⁶ Протокольний запис засідання ЦП ОУН (б) (кінець жовтня – початок листопада 1944 р.). *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, М. Посівнич. Київ ; Торонто, 2007. Т. 10. С. 238.

²⁷ Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 1–2 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. О. Ішук, С. Кокін. Київ ; Торонто, 2007. Т. 9. С. 335.

До справи формування організаційної структури УНС був уповноважений О. Луцький “Андрієнко”, “Беркут”. Створення підрозділів відбувалося із “максимальним використанням для цього людських резервів Станіславського, Тернопільського, Стрийського і Дрогобицького обласних “Проводів” ОУН”²⁸. Він констатував, що “формування УНС в Карпатах мною було закінчено, приблизно, до 15 серпня 1943 р.”²⁹.

Згодом, під час засідання ЦП ОУН (б) у грудні 1943 р. О. Луцьким відзначалося, що тільки на цей період загал особового складу УНС набув відносний рівень військової підготовки і, як наслідок, постала можливість “активізувати діяльність” збройного характеру в межах регіону³⁰.

На цьому тлі Р. Шухевич виступив із ініціативою “створити УПА на території Галичини”³¹. Передумовою такої позиції були висновки здійснені ним у ході відрядження на ПЗУЗ. Результатом поїздки стало те, що, як свідчить О. Луцький, “Шухевич (...) заявив, що створена Волинським Краєвим Проводом УПА цілком виправдала себе і її діяльність стала відомою не тільки на Волині, але й на східних землях України, через це запропонував, на базі УНС, створити УПА на території Галичини”³².

Кінцевим наслідком означених процесів стало злиття УНС і УПА в одну структуру із збереженням назви останньої та реорганізацією і новим структурно-організаційним поділом. Одним із визначальних офіційних документів, які окреслюють хронологічні межі перетворення УНС в УПА-Захід (УПА-З) є наказ Крайового Військового Штабу (КВШ) УПА-З 1/44 від 20 січня 1944 р. У його тексті із покликанням на рішення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) вказувалося, що із 5 грудня 1943 р. межі функціонування збройних відділів УНС трактуються як ареал діяльності УПА-З³³. Документ містить також вказівки щодо особливостей вживання аббревіатур: “Згідно з рішенням Головної Визвольної Ради з дня 5.12.1943 р. терен дотеперішнього військового діяння УНС називається УПА-Захід. Крім нової назви УПА-Захід можна вживати і старої назви УНС”³⁴. Запропонована практика використання подвійної назви не знайшла поширення у документообігу радикального крила націоналістичного сегменту вітчизняного руху Опору. Тому час кінця 1943 р. та початку 1944 р. можна вважати періодом утвердження аббревіатури УПА-З для означення військ, підпорядкованих УГВР у межах регіону.

Таким чином постановлення збройних сил під егідою представників ОУН (б) обумовлювалося зовнішньополітичними реаліями, обставинами окупаційної дійсності та чинниками внутрішнього характеру. Водночас відзначимо, що практично-організаційна площина цього

²⁸ Докладная записка по делу члена центрального “провода” ОУН Луцкого (1945 г.). Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ). Сборник документов о структуре и характере антисоветской деятельности “Организации украинских националистов – ОУН” и “Украинской повстанческой армии – УПА”; о методах и приемах агентурно-оперативной работы органов государственной безопасности Украины по ликвидации организованного подполья ОУН и вооруженных банд УПА на территории республики в период 1943–1954 гг. : в 98 т. Фонд печатных изданий №. 13. Архив № 372. Т. 88 : “Документы характеризующие значение и приемы захвата бандитов, оперативное использование их в чекистских мероприятиях по ликвидации вооруженного бандоуновского подполья в 1944–1954 гг” : в 88–89 тт. Арк. 36–37.

²⁹ Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 1–2 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. О. Ішук, С. Кокін. Київ ; Торонто, 2007. Т. 9. С. 335.

³⁰ Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 6 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. О. Ішук, С. Кокін. Київ ; Торонто, 2007. Т. 9. С. 352.

³¹ Кентій А., Лозицький В. Від бойовика УВО до Головного Командира УПА *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, М. Посівнич. Київ ; Торонто, 2007. Т. 10. С. 32.

³² Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 6 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. О. Ішук, С. Кокін. Київ ; Торонто, 2007. Т. 9. С. 351.

³³ Волянчук С. Нарис про діяльність ВО УПА “Лисоня”. *Літопис УПА. Нова серія* / упоряд. С. Волянчук. Київ ; Торонто, 2012. Т. 20. С. 48.

³⁴ УПА-Захід. КВШ. Наказ ч. 1/44 (постій, 20.I.1944 р.). Електронний архів Українського визвольного руху. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/4442/> (дата звернення 28 січня 2018).

процесу не завжди знаходила беззастережну підтримку із сторони чільних функціонерів ЦП ОУН (б). Причиною цього слід вважати різне бачення шляхів досягнення визначальної складової мети діяльності радикального крила націоналістичної складової національного руху Опору. В кінцевому результаті акцент було здійснено на розгортанні боротьби повстансько-партизанського характеру. Організаційні форми такої активності було започатковано в межах ПЗУЗ із постановом підрозділів УПА в 1942 р. Реалізація відповідних напрямних діяльності на теренах Галичини означилася формуванням УНС у 1943 р. При цьому слід відзначити намагання керівного складу ОУН (б) використати особливості суспільно-політичної ситуації, яка склалася у краї та була позначена, окрім іншого, присутністю збройного чинника у вигляді радянського Сумського партизанського з'єднання.

В подальшому, під час реорганізації, підрозділи УНС відіграли роль основи для розгортання тактичних одиниць УПА-3. Водночас варто підкреслити, що функціонування УПА, так і УНС до злиття в одну структуру, як також і боротьба останньої після грудня 1943 р. – січня 1944 р. розглядалося функціонерами ОУН (б) як один із невід'ємних і ключових етапів діяльності спрямованої на утвердження визначального аспекту національної мети – створення регулярного війська та здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

**THE GALITION'S DIMENSION OF THE VOLYN'S EXPERIENCE:
UKRAINIAN PEOPLE'S SELF-DEFENSE AS A MANIFESTATION OF THE DEPLOYMENT OF
THE MILITARY COMPONENT OF THE NATIONAL LIBERATION MOVEMENT IN THE REGION
(the second half of 1943)**

Ihor DROHOBYTSKYI

*Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education,
Department of Theory and Methods of Education,
A. Mickiewicz, Sq., 3, 76000, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: drogobutsky@ukr.net
ORCID: 0000-0001-8718-9544*

Yurii Dovhan

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Central and Eastern Europe and Special Branches of Historical Science
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: yurii.dovhan@pnu.edu.ua
ORCID: 0009-0006-4704-2365*

Oksana Drohobytska

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of Ethnology and Archeology of the Faculty of History,
Political Science and International Relation,
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: oksanca@meta.ua
ORCID: 0000-0002-2929-1708*

Summary

The article is devoted to the analysis of the evolution of the concept of building up the national armed forces among the leadership of the radical nationalist wing of the domestic national liberation movement on the eve and during the Nazi-Soviet military conflict of 1941–1945. Emphasis is placed on the interconnection of the idea of forming a national army with the implementation of key aspects of the doctrine of national development in interpretation of the representatives of the nationalist segment of the then domestic political system.

The stages of changing the attitude towards the creation and operation of large military formations in the circle of the central and regional leadership layers of the Organization of Ukrainian Nationalists (Banderiv residents) are presented. The process of confrontation between the main concepts and vectors of activity in the specified area, which were presented by individual personalities and environments of the central link of the organization's management, is generally outlined.

The totality of the phenomena of the occupation reality, which played the role of reasons for correcting ideas about the deployment of the armed struggle for state sovereignty, is analyzed. At the same time, emphasis is placed on the features of a socio-political and socio-economic nature, which characterized not only the regional, but also the All-Ukrainian and world levels.

The forms of implementation of the modernized military doctrine of the radical nationalist wing of the national Resistance movement are defined. At the same time, the regional features of the appearance and functioning of the armed forces are outlined. Emphasis is placed on the reasons that led to the lack of a uniform approach to the formation of military formations in Galicia and Volyn. In general, the course and chronology of the process of structural reform of the armed forces of the nationalist wing of the national Resistance movement with the aim of their unification in the process of struggle for the realization of the defining component of the national idea in the form of a sovereign and cathedral national state is analyzed.

Keywords: state sovereignty, armed forces, Organization of Ukrainian nationalists, Resistance movement, Ukrainian insurgent army, Ukrainian national self-defense, occupation regime.

REFERENCES

- “Ratai”. Etapy Ukrainskoi Natsionalnoi revoliutsii 1920–1944 rr. (Viddil propahandy VShVO II, 15 travnia 1944 r.). [Stages of the Ukrainian National Revolution 1920–1944 (Propaganda Department of the VShVO, May 15, 1944)]. In Moroz, V., Vovk, O. (Comp.). (2008). *Litopys UPA. Nova seriiia. [Litopys UPA. New Series. Military Okruha UPA “Buh”. Documents and Materials 1943–1952]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 12. Book I. P. 157–160) (in Ukrainian).
- Brykailo, K. “Kolos”. Khronika sotni “Buini” (1948 r.). [Chronicle of the “Buyny” hundred (1948)]. In Volianiuk, S. (Comp.). (2012). *Litopys UPA. Nova seriiia. Voienna Okruha UPA “Lysonia”. Dokumenty i materialy. 1943–1952. [Litopys UPA. New Series The UPA’s Military Okruha “Lysonia” 1943–1952. Documents and Materials]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 20. Pp. 391–441) (in Ukrainian).
- Iz postanovy II Velykoho zboru OUN u Krakovi z prohramoiu borotby za nezalezhnist Ukrainy v umovakh viiny (kviten 1941 r, m. Krakiv) [From the Resolution of the II Great Assembly of the OUN in Krakow with the Program of the Struggle for the Independence of Ukraine in Wartime (April 1941, Krakow)]. In Dashkevych, Ya., Kuk, V. (Comp.). (2001). *Ukrainske derzhavotvorennia. Akt 30 chervnia 1941. Zbirnyk dokumentiv i materialiv [Ukrainian State-Building. Act of 30 June 1941. Collection of Documents and Materials]*. Lviv, Kyiv: Literaturna ahentsiia “Piramida”. P. 5–15 (in Ukrainian).
- Kentij, A., Lozys’ky, V. Vid boiovyka UVO do Holovnoho Komandyrta UPA. [From a combatant of the UVO to the Commander-in-Chief of the UPA]. In Bohunov, S., Danylenko, V., Kentij, A., Kokin, S., Lozys’ky, V., Posivnych, M. (Comp.). (2007). *Litopys UPA. Nova seriiia. Zhyttia i borotba “Tarasa Chuprynyky” (1907–1950). Dokumenty i materialy [Litopys UPA. New Series. The Life and Struggle of General “Taras Chuprynka” (1907–1950. Documents and Materials]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. Pp. 9–77) (in Ukrainian).
- Kovpak Sydir Artemovych. [Sydir Artemovich Kovpak]. In Nemiati, V., Zamlinskyi, V., Denysenko, P., Hryhorovych, D. (Comp.). (1978). *Podvyhom uslavleni. Heroi Radianskoho Soiuzu – partyzany i pidpilnyky Ukrainy v roky Velykoi Vitchyznianoï [They are glorified by the feat. Heroes of the Soviet Union - partisans and undergrounds of Ukraine during the Great Patriotic War]*. Kyiv: Publishing house of political literature of Ukraine. P. 30 (in Ukrainian).
- Kulchitskyi, V. (Comp.). (2005). *Orhanizatsiia Ukrainskykh Natsionalistiv i Ukrainska Povstanska Armiia: istorychni narysy [Organization of Ukrainian Nationalists and Ukrainian Insurgent Army: historical essays]*. Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Naukova dumka. 2005. 495 p (in Ukrainian).
- Pankivskyi, K. (1983). *Roky nimetskoï okupatsii 1941–1944. Biblioteka ukraïnoznavstva [Years of German occupation 1941–1944. Library of Ukrainian Studies]*. (2nd rev. ed.). New York, Paris, Sydney, Toronto: NTSH named after T. Shevchenko. Vol. 42. 477 p. (in Ukrainian).
- Patryliak, I., Viatrovych, V. Povernennia na arenu istorii: ukrainskyi vyzvolnyi rukh u roky Druhoi svitovoi viiny. [Returning to the Arena of History: the Ukrainian Liberation Movement during the Second World War]. In Prymachenko, Ya. (Comp.). (2017). *Vid reikhstahu do Ivodzimy. U polumi viiny. Ukraina ta ukraïntsi u*

Druhii svitovii [From the Reichstag to Iwo Jima. In the Flames of War. Ukraine and Ukrainians in the Second World War]. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia, PRAT “Kharkivska knyzhkova fabryka “Hlobus””. P. 118–199 (in Ukrainian).

Patryliak, I. (2012). *“Vstan i borys! Slukhai i vir...”: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi rukh (1939–1960 rr.)* [“Get up and fight! Listen and believe...”: Ukrainian Nationalist Underground and the Insurgent Movement (1939–1960)]. Lviv: Chasopys. 592 p. (in Ukrainian).

Patryliak, I., Rukkas, A. Zaruchnytsia heopolityky: ukrainski zemli naperedodni ta na pochatku Druhoi svitovoi viiny (1939–1941 r.). [Hostage of Geopolitics: Ukrainian lands on the eve and at the beginning of the Second World War (1939–1941)]. In Prymachenko, Ya. (Comp.). (2017). *Vid reikhstahu do Ivodzimy. U polumi viiny. Ukraina ta ukraintsi u Druhii svitovii [From the Reichstag to Iwo Jima. In the Flames of War. Ukraine and Ukrainians in the Second World War].* Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia, PRAT “Kharkivska knyzhkova fabryka “Hlobus””. P. 5–40 (in Ukrainian).

Postanova III Nadzvychainoho Velykoho Zboru OUN (b) “Za shcho boretsia Ukrainska Povstancha Armiia (UPA)” (serpen 1943 r.) [Resolution of the III Extraordinary Great Meeting of the OUN (b) “What the Ukrainian Insurgent Army (UPA) is fighting for” (August 1943)]. In Lialka, Ya. (Comp.). (1993). *Litopys Neskorenoi Ukrainy. Dokumenty, materialy, spohady. [Litopys of Unconquered Ukraine. Documents, materials, memories].* Lviv: Prosvita. (Book I. P. 198–200) (in Ukrainian).

Postanovy III-ho Nadzvychainoho Velykoho Zboru Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv, shcho vidbuvsia v dniakh 21–25 serpnia 1943 r. (Nepovnyi tekst) [Resolutions of the 3rd Extraordinary Great Meeting of the Organization of Ukrainian Nationalists held on August 21–25, 1943 (Incomplete text)]. Maivskyyi, Yu. Shtendera, Ye. (Comp.). (1995). *Litopys UPA. Osnovna seriia. [Litopys UPA. “Idea and Aktion”. Journal of the OUN Leadership, 1942–1946. Reprint of the Underground Journal].* Toronto, Lviv: Published by Ukrainian-Canadian Joint Venture “Litopys UPA”. (Vol. 24. Pp. 223–237) (in Ukrainian).

Prokop, M. [Vyrovnyi V. V.]. Stalinsko-bolshevytski imperialistychni namahannia i nasha vidpovid [Stalinist-Bolshevik Imperialist Efforts and our Response]. In Maivskyyi, Yu., Shtendera, Ye. (Comp.). (1995). *Litopys UPA. Osnovna seriia. [Litopys UPA. “Idea and Aktion”. Journal of the OUN Leadership, 1942–1946. Reprint of the Underground Journal].* Toronto, Lviv: Published by Ukrainian-Canadian Joint Venture “Litopys UPA”. (Vol. 24. P. 287–298) (in Ukrainian).

Protokol dopytu Lutskoho Oleksandra Andriiovycha vid 1–2 serpnia 1945 r. [Protocol of the interrogation of Oleksandr Andriiovych Lutsky from August 1–2, 1945.]. In Ishchuk, O. Kokin, S. (Comp.). (2007). *Litopys UPA. Nova seriia. Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia: protokoly dopytiv zareshтовanykh radianskymy orhanamy derzhavnoi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA. 1944–1945 [The Struggle Against Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Interrogation Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs. 1944–1945].* Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 9. P. 333–348) (in Ukrainian).

Protokol dopytu Lutskoho Oleksandra Andriiovycha vid 6 serpnia 1945 r. [The Protocol of the Interrogation of Oleksandr Andriiovych Lutsky from August 6, 1945]. In Ishchuk, O. Kokin, S. (Comp.). (2007). *Litopys UPA. Nova seriia. Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia: protokoly dopytiv zareshтовanykh radianskymy orhanamy derzhavnoi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA. 1944–1945 [The Struggle Against Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Interrogation Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs. 1944–1945].* Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 9. P. 349–353) (in Ukrainian).

Protokolnyi zapyts zasidannia TsP OUN (b) (kinets zhovtnia – pochatok lystopada 1944 r.). [Minutes of the Central Committee of the OUN (b) meeting (end of October – beginning of November 1944)]. In Bohunov, S., Danylenko, V., Kentij, A., Kokin, S., Lozys’ky, V., Posivnych, M. (Comp.). (2007). *Litopys UPA. Nova seriia. Zhyttia i borotba “Tarasa Chuprynky” (1907–1950). Dokumenty i materialy [Litopys UPA. New Series. The Life and Struggle of General “Taras Chuprynka” (1907–1950). Documents and Materials].* Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 10. P. 237–239) (in Ukrainian).

Prymachenko, Ya., Maiorov, M. Ukraina ta ukraintsi u Druhii svitovii viini. [Ukraine and Ukrainians in the Second World War]. In Halushko, K. (Comp.). (2016). *Pole bytvy – Ukraina. Vid “volodariv stepu” do “kiborhiv”. Voienna istoriia Ukrainy vid davnyiny do sohoddennia [The Battlefield is Ukraine. From “Lords of*

the Steppe” to “Cyborgs”. *Military History of Ukraine from ancient times to the present*]. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia, PRAT “Kharkivska knyzhkova fabryka “Hlobus””. P. 290–335 (in Ukrainian).

Prymitky. [Notes]. In Bohunov, S., Danylenko, V., Kentij, A., Kokin, S., Lozyts’ky, V., Posivnych, M. (Comp.). (2007). *Litopys UPA. Nova seriia. Zhyttia i borotba “Tarasa Chuprynyky” (1907–1950). Dokumenty i materialy [Litopys UPA. New Series. The Life and Struggle of General “Taras Chuprynka” (1907–1950). Documents and Materials]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 10. P. 705–748) (in Ukrainian).

Ukrainskyi Narode! [Ukrainian People!]. In Maivskyi, Yu., Shtendera, Ye. (Comp.). (1995). *Litopys UPA. Osnovna seriia [Litopys UPA. “Idea and Aktion”. Journal of the OUN Leadership, 1942–1946. Reprint of the Underground Journal]*. Toronto, Lviv: Published by Ukrainian-Canadian Joint Venture “Litopys UPA”. (Vol. 24. P. 263–265) (in Ukrainian).

Visti (ne ranishe 17 zhovtnia 1943 r.). [News (not earlier than October 17, 1943)]. Moroz, V., Vovk, O. (Comp.). (2009). *Litopys UPA. Nova seriia [Litopys UPA. New Series. Military Okruha UPA “Buh”. Documents and Materials 1943–1952]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 12. Book II. P. 10–14) (in Ukrainian).

Volianiuk, S. Narys pro diialnist VO UPA “Lysonia” [Essay on the activity of the UPA’s Military Okruha “Lysonia”]. In Volianiuk, S. (Comp.). (2012). *Litopys UPA. Nova seriia. Voienna Okruha UPA “Lysonia”. Dokumenty i materialy. 1943–1952 [Litopys UPA. New Series The UPA’s Military Okruha “Lysonia” 1943–1952. Documents and Materials]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 20. P. 45–69) (in Ukrainian).

Vytiah iz protokolu dopytu Stepaniaka M. D. (vid 25 serpnia 1944 r.) [Extract from the Protocol of the Interrogation of M. D. Stepanyak (from August 25, 1944)]. In Ishchuk, O. Kokin, S. (Comp.). (2007). *Litopys UPA. Nova seriia. Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia: protokoly dopytiv zareshotovanykh radianskymy orhanamy derzhavnoi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA. 1944–1945 [The Struggle Against Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Interrogation Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs. 1944–1945]*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine, M. S. Hrushevs’kyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, “Litopys UPA” Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, State Archive of the Security Service of Ukraine. (Vol. 9. P. 84–94) (in Ukrainian).

Yashan, V. (1989). *Pid brunatnym chobotom. Nimetska okupatsiia Stanyslavivshchyny v Druhii svitovii viini, 1941–1944 [Under a Brown Boot. The German Occupation of Stanislaviv Region in the Second World War, 1941–1944]*. Toronto: New Pathway Publishers Limited. 284 p. (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 5 червня 2023 р.